

SESSION GUIDES

Alternative Learning System- Accreditation and Equivalency (ALS-A&E)

Secondary: Critical Thinking

Mga Pangkapaligirang Sanhi Ng Sakit

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Save the Children®

ASCEND-Mindanao
Assistance for the Comprehensive Educational Development of Mindanao

March 2006

Jointly developed by the DepED BALS and the Save the Children Federation under the ASCEND-Mindanao, a program made possible with the generous support of the American People through the USAID.

Mga Pangkapaligirang Sanhi Ng Sakit

Session Guide Blg. I

1. MGA LAYUNIN:

1. Nakikilala ang mga iba't ibang sakit sa panahon ng tag-ulan
2. Nakikilala ang mga sanhi at sintomas ang mga sakit
3. Naipakikita kung paano nahahadlangan ang mga sakit
4. Nalulutas ang mga iba't ibang uri ng sakit sa panahon ng tag-ulan

II. PAKSA:

A. Aralin 1: Mga Sakit, pp. 3-17

Mga Kasanayan sa Pakikipamuhay:

Pansariling Kamalayan
Paglutas sa mga Suliranin
Pagbuo ng Desisyon

B. Kagamitan: Kartolina, Manila paper, Pentel pen

III. PAMARAAN:

A. Panimulang Gawain

1. Pagganyak

- Hatiin sa apat na pangkat ang mga mag-aaral. Magbigay ng kuwento sa mga mag-aaral.

Isang umaga ay nagising si Mildred na masakit na masakit ang ulo. Sinabi niya ito sa kanyang nanay at ang sabi'y, "kasi naligoka kagabi, kaya yan ang napala mo. Tumahimik na lamang si Mildred. Pagkahapon ay nadagdagan ang naramdaman nitong sakit. Hinipo niya ang kanyang leeg. May lagnat na pala siya. Uminom siya ng paracetamol. Pagkatapos ng ilang minuto ay naramdaman nito na gumanda ang kanyang pakiramdam. Kinabukasan ay nagising siyang masakit na masakit na naman ang kanyang ulo at muling bumalik ang kanyang lagnat. Napansin ng nanay niya na namumula na ang kanyang mukha. Dinala siya nito sa isang albularyo. Ang sabi ng albularyo, siya raw ay nakulam. Kaya kailangang maghanda ng 3 manok na puro itim ang kulay para katayin at ang dugo ay idilig sa puno ng malaking akasya sa kanilang likod-bahay.

- Ipasagot sa bawat pangkat ang mga sumusunod na tanong:
 1. Ano kaya ang sakit ni Mildred?
 2. Susundin kaya ng ina ni Mildred ang payo ng albularyo?
 3. Ano kaya ang mangyayari sa kanya?
- Bigyan ng pagkakataon ang mga pangkat na talakayin ang sagot sa mga tanong. Ipasulat ito sa tsart.
- Sabihin: “Tama kaya ang sagot ninyo? Muling ipagpapatuloy ng IM ang pagkukuwento”.

Umuwi si Mildred kasama ang kanyang nanay. Agad na naghanap ng 3 itim na manok ang kanyang nanay at sinunod ang payo ng albularyo. Kinaumagahan, ginising si Mildred ng nanay niya. Laking gulat ng nanay niya dahil mataas pa rin ang kanyang lagnat at putlang-putla. Dali-daling dinala siya ng kanyang ina sa mangagagamot. Doon niya napag-alaman na tinamaan si Mildred ng sakit na dengue. Dahil sa malubha na ang kanyang kalagayan, ginamitan na siya ng oxygen. Subalit pagkatapos ng tatlumpong minuto nalagutan siya ng hininga.

- Muling pabalikan sa bawat pangkat ang kanilang mga sagot. Tingnan kung aling pangkat ang may maraming tamang sagot.

B. Panlinang Na Gawain

1. Paglalahad

- Ipaliwanag sa mag-aaral:

Noong unang panahon, naniniwala ang mga tao na ang sanhi ng mga sakit ay ang masasamang espiritu at ng hangin sa gabi. Ang salitang malaria ay galing sa salitang Italyano na ang ibig sabihin ay “masamang hangin”. Ang mga paniniwalang ito ay patuloy na ipinasa sa mga sumusunod pang henerasyon. Ang ating mga magulang ay malimit magsabi na huwag lalabas ng bahay kapag madilim na, o huwag maligo sa gabi at baka tayo magkasakit. Parang palaging alam ng mga lolo natin. Pero paano nagkakasakit ang tao? Dahil ba sa paliligo sa gabi? O dahil sa maruming kapaligiran? Maari pang umisip ng maraming dahilan.

- Bigyan ng babasahin galing sa modyul ang bawat pangkat.

Pangkat A: pahina 3- 9

Pangkat B: pahina 10-11

Pangkat C: pahina 12-13

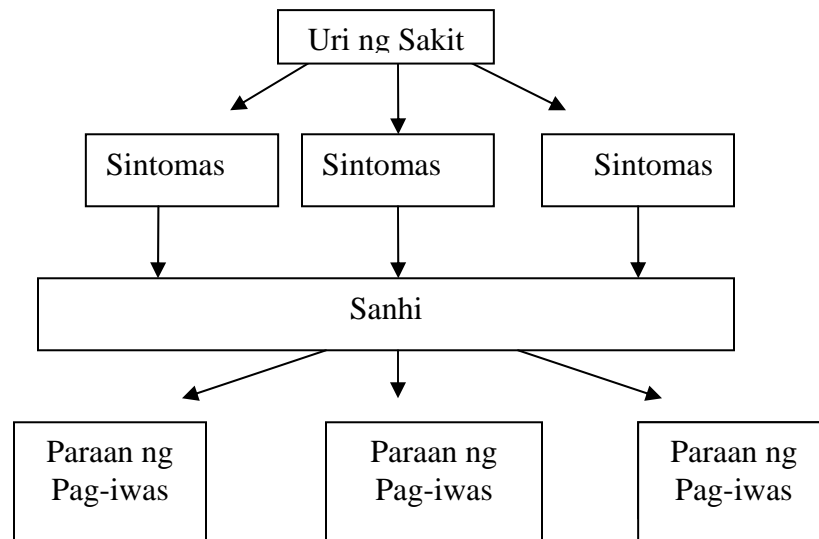
Pangkat D: Pahina 14-15

- Ipasagot sa bawat pangkat ang mga sumusunod na tanong:

1. Anu-ano ang mga uri ng sakit?
2. Anu-ano ang mga sintomas nito?
3. Paano ito nakukuha?
4. Paano ito maiiwasan?

2. Pagtatalakayan

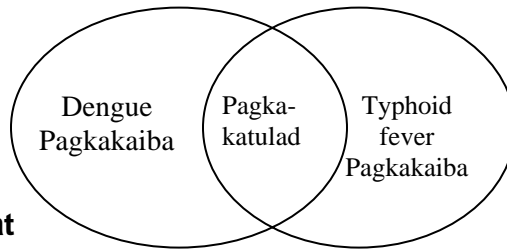
- Ipatala sa mga mag-aaral ang mahahalagang detalye tungkol sa mga uri ng sakit na kanilang nabasa. Ganito ang magiging ayos ng kanilang pagtatala.

- Bigyan ng pagkakataon ang bawat pangkat na ipaliwanag ang kanilang ginawa at magbigay ng kanilang ulat ayon sa kanilang nabasa.
- Pagtalain ang bawat pangkat ng limang tanong. Himukin na magkaroon ng tanungan ang bawat pangkat tungkol

sa iba't ibang uri ng sakit, sintomas at paraan ng pag-iwas.

- Itatala ng guro ang tamang sagot ng bawat pangkat. Ang may pinakamaraming sagot ay panalo.
- Papiliin ang bawat pangkat ng dalawang uri ng sakit at sabihing paghahambingin nila ang mga sintomas nito.

3. Paglalahat

- Ipakita sa mga mag-aaral ang tsart na ito. Ipasulat sa bawat mag-aaral ang hinihiling sa bawat hanay sa kartolina at ididikit ito sa tsart.

Mga Uri ng Sakit	Mga Sintomas	Mga Sanhi

- Muling balikan ang tsart. Tingnan kung tama ang mga naitala. Iwasto ang mali.

4. Pagpapahalaga

- Ipabasa sa mga mag-aaral ang “Tandaan Natin” na nasa pahina 15.
- Itanong: Paano natin maiiwasan ang mga sakit na ito?

5. Paglalapat

- Ipatala sa mga mag-aaral ang mga sakit na kadalasang nararamdaman sa kanilang pamayanan sa panahon ng tag-ulan at panahon ng tag-init.
- Hilingin na pag-uusapan kung paano nila ito maiiwasan.

IV. PAGTATAYA

- Ipasagot ang “Alamin Natin ang Inyong mga Natutunan” na nasa pahina 16-17 ng modyul.
- Ihambing ang sagot sa “Batayan ng Pagwawasto”, pahina 43.

V. KARAGDAGANG GAWAIN

1. Ipatala sa mga mag-aaral ang iba't ibang uri ng sakit at ang angkop na mga halamang gamot na nakagagaling sa mga ito.
2. Mag-interview ng ilang mga magsasaka kung anong halamang gamot ang ginamit nila sa bawat sakit. Magdala sa klase ng halimbawa.

Mga Pangkapaligirang Sanhi Ng Sakit Session Guide Blg . 2

I. MGA LAYUNIN:

1. Nakikilala ang mga mapanganib na kemikal
2. Nagagamit ang mga kemikal sa paraang ligtas
3. Naipaliliwanag kung papaano napapasama ang kalusugan dahil sa mga pang-araw-araw na gawain

II. PAKSA:

A. Aralin 2: Ang Kontaminadong Kapaligiran, pp. 18-31

Pangunahing Kasanayan sa Pakikipamuhay:

Pansariling Kamalayan

Pagbuo ng Desisyon

B. Kagamitan: Kartolina, Pentel pen, Manila paper

III. PAMARAAN:

A. Panimulang Gawain

1. Balik-aral

- Magsagawa ng isang *brainstorming session*
- Ipakita ang tsart na ito. Ipasulat sa bawat mag-aaral ang hinihiling sa bawat hanay sa kartolina at ididikit ito sa tsart.

Mga Uri ng Sakit	Mga Sintomas	Sanhi

- Pag-usapan ang ginawang tsart. Talakayin ang kanilang mga sagot.

2. Pagganyak

- Hatiin ang klase sa dalawang pangkat.
- Ipasadula ang diyalogo na nasa pahina 18-19 ng modyul . Ang pangkat A ay gaganap sa papel ni Sally. Ang pangkat B ang gaganap sa papel ni Fely.
- Pagkatapos ng pagsasadula, itanong:
 1. Sinu-sino ang mga pangunahing tauhan?
 2. Ano ang kanilang pinag-uusapan?
 3. Paano kaya natin maiiwasan ang kontaminadong kapaligiran?
 4. Sinu-sino ang gagawa ng paraan para maiiwasan ang pagkakaroon ng kontaminadong kapaligiran?

B. Panlinang Na Gawain

1. Paglalahad

- Ipabasa sa pangkat A ang “ Basahin Natin Ito” na nasa pahina 21 at sa pangkat B ang “Alamin Natin” na nasa pahina 21-22.
- Itanong: Anu-ano ang mga bagay na nagpaparumi sa ating paligid?

2. Pagtatalakayan

- Ipabasa ang “Basahin Natin Ito” na nasa pahina 22-26 ng modyul.
- Ipasagot ang “Magbalik-Aral Tayo” na nasa pahina 26-27. Ihambing ang sagot sa “Batayan sa Pagwawasto”, pahina 44.
- Ipakita ang palaisipang ito. Suriin at hanapin ang mga pangalan ng bagay na nagpaparumi ng ating paligid.

Maaaring ito ay nakasulat ng pahalang o pababa. Kulungin ng guhit ang mga pangalan na makikita.

A	T	U	S	O	K	M	M	N	G	G
P	E	S	T	I	S	I	D	Y	O	M
O	G	H	D	A	G	A	E	L	R	T
L	N	J	A	L	I	K	A	B	O	K
U	M	K	B	A	B	E	R	D	X	G
S	M	L	O	Q	D	M	W	T	D	K
Y	T	R	N	R	S	I	R	U	O	K
O	G	D	O	Y	B	K	T	J		N
N	B	A	S	U	R	A	F	K	T	B
T	G	Y	F	F	F	L	M	H	Y	D

- Ipatala ang mga ito sa kapiasang kartolina. Ipaskil sa pisara at ipabasa sa mga mag-aaral.
- Itanong: “Sa lahat ng mga bagay na nagpaparumi sa ating paligid, alin dito ang pinakamapanganib? Bakit?”

3. Paglalahat

- Ipasagot sa mga mag-aaral ang “Alamin Natin ang Inyong Natutuhan” na nasa pahina 31.
- Ipahambing ang kanilang sagot sa “Batayan sa Pagwawasto” na nasa pahina 44 at 45.

4. Pagpapahalaga

- Ipabasa ang “Tandaan Natin” na nasa pahina 30.
- Ipasagot ang mga tanong na ito:
 1. Ano kaya ang mangyayari kapag hindi natin nasunod ang wastong paggamit ng pestisidyo?
 2. May mga napansin ka ba sa inyong pamayanan na maaring makapagdulot ng polusyon sa inyong kapaligiran?
 3. Kung mayroon man, ano ang gagawin mo?

5. Paglalapat

- Ipabasa ang “Pag-usapan Natin” na nasa pahina 27-28.

- Gawain:

Lagyan ng tsek ang mga pahayag na nagpapakita ng wastong paraan sa paggamit ng pestisidyo at ekis ang mga di-wastong paraan.

Mga Gawain	Wastong Paraan	Di-wastong Paraan
Takpan ang tainga habang naghahanda ng pestisidyo		
Huwag maninigarilyo habang nag-iispray		
Kumain kaagad pagkatapos mag-ispray		
Hugasan kaagad ang kamay pagkatapos mag-ispray		
Ilagay ang mga bote ng pestisidyo kahit saan		
Uminom ng softdrinks habang nag-iispray		
Takpan ang mga ilong at bibig habang naghahanda ng pestisidyo.		
Gumamit ng guwantes habang nag-iispray		
Basagin at ibaon ang mga bote ng pestisidyo		

- Sabihin: “May mga sitwasyon na hindi maiiwasan na ang isang tao ay makalanghap, o makainom ng lason. Ano ang gagawin mo kung mangyari ito? Bakit?”
- Ipatala sa bawat mag-aaral ang kanilang sagot sa kapisang kartolina. Ipaskil sa pisara at pag-isahin ang magkakatatulad na sagot.

IV. PAGTATAYA

1. Itala kung ano ang epekto ng mga bagay na nagdudulot ng polusyon sa ating kapaligiran at ano ang dapat gawin.

Mga Polusyon	Epekto sa Katawan	Dapat Gawin

--	--	--

2. Ipabasa ang “Tandaan Natin”, pahina 30. Ipasulat sa journal.

V. KARAGDAGANG GAWAIN

1. Ipatala sa mga mag-aaral ang mga nakagawian sa paggamit ng pestisidyo sa kanilang pamayanan na kadalasan ay mali at maaring makasama sa mga kalusugan ng mamamayan. magbigay ng mungkahi kung paano ito maitutuwid.
2. Ibahagi ito sa mga magsasaka sa lugar na tinitirhan.

Mga Pangkapaligirang Sanhi Ng Sakit

Session Guide Blg. 3

1. MGA LAYUNIN:

1. Naitatala ang mga gawaing pangkalusugan sa sariling tahanan at pamayanan
2. Nailalarawan ang mga sanhi ng sakit sa pamayanan
3. Naisagagawa ang kaalaman sa paglilinis ng sariling kapaligiran upang mapanatili ang magandang kalusugan

II. PAKSA:

- A. Aralin 3: Pagbuo ng Malusog na Pamayanan, pp. 32- 40

Pangunahing Kasanayan sa Pakikipamuhay :

Pansariling Kamalayan
Paglutas sa mga Suliranin
Pagbuo ng Desisyon

- B. Kagamitan: Kartolina, Pentel pen, Manila paper

III. PAMARAAN:

A. Panimulang Gawain

1. Balik-aral

- Ipakita ang talaang nasa ibaba. Gawing paligsahan ang pagbuo ng talaan. Ang maraming sagot na maibibigay ay panalo.

Mga sintomas ng pagkalason sa pestisidyo	Mga ligtas na paraan sa paggamit ng pestisidyo

- Pagkatapos ng 4 na minuto, ipaulat sa bawat pangkat ang kanilang ginawa.

2. Pagganyak

- Ipakita ang dalawang larawan. Ang unang larawan ay nagpapakita ng mga taong nagtutulungan para mapaganda at mapalinis ang kanilang kapaligiran. Ang pangalawang larawan ay nagpapakita ng mga gawaing nakakasira ng kapaligiran.
- Hilingin na paghambingin ng mga mag-aaral ang dalawang larawan. Ipatala sa tsart sa ibaba kung anu-ano ang mga hindi kanais-nais na gawain at ang mga kanais-nais na gawain sa kapaligiran.

Mga kanais-nais na Gawain	Mga Di-kanais-nais na Gawain

- Ipaliwanag sa mga mag-aaral ang tungkol sa kanilang talaang ginawa.
- Itanong:
 1. Bakit mahalagang mapanatiling malinis ang ating kapaligiran?
 2. Ano ang maaring mangyari kung marumi palagi ang ating kapaligiran?

B. Panlinang na Gawain

1. Paglalahad

- Sabihin:

Malaking papel ang ginagampanan ng bawat isa sa atin upang magkaroon ng malusog at masayang kapaligiran. Kapag malusog ang ating pamayanan, malalayo tayo sa mga sakit.

- Itanong:

Ano ang gusto ninyong malaman sa ating aralin sa araw na ito? Itala sa kapisasong kartolina ang inyong mga tanong at ipaskil sa pisara.

- Pangkat-pangkat ang mga tanong ayon sa uri.

2. Pagtatalakayan

- Ipabasa sa bawat pangkat ang pahina 35. Ipasuri ang mga larawan at itala ang mga mahahalagang impormasyon sa talaan.

Mga Kanaishnais na gawain	Bakit dapat gawin
1. Wastong pagtatapon ng basura	Para sa kalinisan ng bahay at paligid
2.	
3.	
4.	
5.	

- Ipasagot ang mga sumusunod na tanong:
 1. Anu-ano ang mga dapat gawin para mapangalagaan ang ating kapaligiran?
 2. Anu-ano ang mga kagawaran na tumutugon sa pangkalusugang pangangailangan ng mamamayan?
 3. Anu-ano ang kanilang mga tungkulin?
- Pag-usapan ang talaan at ang mga sagot sa tanong.
- Ipabasa sa bawat pangkat ang pahina 36-37 ng modyul. Talakayin ang nilalaman nito.
- Ipasagot sa mga mag-aral ang “Subukan Natin” na nasa pahina 38 ng modyul.

3. Paglalahat

- Balikan ang mga tanong na nakasabit sa pisara. Bawat pangkat ay magbibigay ng kanilang mga sagot sa bawat tanong.
- Ipabasa sa mga mag-aaral ang “Ibuod Natin” na nasa pahina 39 ng modyul. Kopyahin ito sa sariling kuwaderno.
- Itanong sa mga mag-aaral: “Ano ang natutunan ninyo sa araling ito?”

4. Pagpapahalaga

- Bawat pangkat ay bigyan ng manila paper. Ipaguhit sa kanila ang larawan ng isang malinis na kapaligiran.
- Sabihin: Magbuo ng isang tula tungkol sa larawang inyong ginawa.
- Itanong: Ano ang mensaheng taglay ng tula?
- Ipatula sa mga mag-aaral ang kanilang ginawa.

5. Paglalapat

- Ipakita ang rubric ng pangkalusugang pamantayan.

Pamantayan	Marka									
1. Kalinisan	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2. Tamang pagtatapon ng basura	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
3. Walang aso o iba pang hayop na gumagala	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
4. Pinagmumulan ng tubig	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
5. Kaligtasan	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
6. Polusyon	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
7. Mga serbisyong pangkalusugan	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
8. Kalinisan ng pampublikong lugar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
9. Mga paaralan at iba pang kagamitan	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
10. Pangkalusugan ng barangay	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

- Ipasuri sa bawat pangkat ang mga pamantayang pangkalusugan. Markahan ito ayon sa kung gaano kahusay ang kalagayan ng inyong pamayanan. Piliin mula 1 hanggang sampu, 10 ang pinakamataas na marka at 1 ang pinakamababa. Bilugan ang bilang na inyong napili.

- Sabihin: “Pagkatapos ninyong markahan ito, kunin ang kabuuan at ihambing ang inyong marka sa mga sumusunod”:

90-100 Napakahusay ng kalagayan ng inyong pamayanan

80-89 Magaling ang kalagayan ng inyong pamayanan

60-79 Katamtaman ang kalagayan ng inyong pamayanan

30-59 Nangangailangan ng pagbabago ang inyong
pamayanan

29-pababa Masama ang kalagayan ng inyong pamayanan

- Sabihin: “Tingnan kung alin ang pinakamababang pamantayan. Sumulat ng mungkahi kung paano ito mapalalakas”.

IV. PAGTATAYA

Ipasagot sa mga mag-aaral ang “Anu-ano ang mga Natutunan Mo?” na nasa pahina 39-40 ng modyul. Ihambing ito sa “Batayan ng Pagwawasto”, pahina 45-46.

V. KARAGDAGANG GAWAIN

Ipatala ang mga bagay na dapat gawin sa kanilang pamayanan na hindi pa nagagawa. Gumawa ng plano para rito. Gamitin ang ganitong talaan.

Mga Bagay na Dapat Gawin sa Pamayanan Para Mapanatili Itong Malinis	Kailan Dapat Gawin

Ipakita ang planong ito sa kapitan/chairman ng barangay.